

## HET NEDERSAKSISCH SYMPOSION

Voor het Nedersaksische symposion dat van 12 tot 19 april op „Vosbergen”, het konferentieoord der Groninger universiteit, is gehouden, bleek een zeer grote belangstelling te bestaan. Het gebouw kreeg tijdelijk een overbevolking: het aantal deelnemers bedroeg ongeveer zeventig. De centrale figuren op het symposion waren behalve de „symposiarch” prof. Heeroma de hoogleraren prof. G. Cordes van Kiel, prof. W. Foerste van Munster, prof. W. Niekerken van Hamburg en prof. H. Wesche van Göttingen. Maar daarnaast kwamen vooral naar voren prof. P. Jörgensen van Kopenhagen en dr. J. Naarding van Assen. De zakelijke leiding berustte bij Teake Hoekema, de wetenschappelijke ambtenaar van het Nedersaksische Instituut. Behalve de Nederduitsers en de Oostnederlanders waren er ook verschillende deelnemers uit de Skandinavische landen en één Vlaming. nl. dr. Fr. van Coetsem, redakteur van het Woordenboek der Ned. taal. Verder waren er vertegenwoordigers van de Linguistkreds van Kopenhagen, van de Bund Oldenburger Heimatvereine, van de Ostfriesische Landschaft te Aurich, van de Fryske Akademy te Leeuwarden, van het Friese Instituut der Groninger universiteit en van de Dialektenkommissie der Kon. Akademie van Wetenschappen te Amsterdam. De meeste deelnemers waren Nederduitsers. Vooral van de universiteit van Kiel waren er veel studenten. Hun aantal was ongeveer even groot als dat van de Oostnederlandse deelnemers. De officiële opening werd verricht door de Rector Magnificus der Groninger universiteit, prof. dr. W. J. W. Koster.

Dit symposion bood iets heel nieuws: voor het eerst kwam zo'n groot aantal belangstellenden bijeen om zich te verdiepen in de problemen der Oostnederlands-Nederduitse grensdialekten. Het hoofddoel was de wetenschappelijke kontakten te verstevigen en belangstelling te wekken voor de gemeenschappelijke vraagstukken. Allereerst diende nagegaan te worden in hoeverre er overeenkomst bestaat tussen de dialekten aan weerskanten van de grens en in hoeverre er een gemeenschappelijke spelling mogelijk is. Wanneer het spellingsverschil het verstaan niet belemmert, kunnen de dialektliteraturen profiteren van een grotere lezerskring. Prof. Heeroma was de eerste inleider; hij legde de nadruk op de eigenaardigheden van de Nederlandse spelling en ging vervolgens na in hoeverre de Groningse spelling, die zich richt naar de Nederlandse, beantwoordt aan het fonologische systeem van het Gronings. De avond van de eerste dag sloot hier mooi bij aan, doordat Jan Boer toen de Groninger dialektliteratuur besprak en uit eigen werk voordroeg.

De volgende dag onderzocht prof. Foerste het fonologische systeem van het zuidelijke Emslands, zich baserend op de dialektgrammatika van Schönhoff. Hieruit bleek dat er belangrijke fonologische isoglossen lopen tussen Groningen, noordelijk Drente, Oostfriesland en noordelijk Emsland enerzijds en de zuidelijke dialekten anderzijds. In de noordelijke dia-

lekten zijn bijv. de rekking van korte Westgermaanse *a* (water) en de lange Wg. *ā* (schaap) samengevallen tot een meer of minder open *oo*, in het zuiden zijn ze als verschillende fonemen uit elkaar gehouden. De grens tussen het noordelijke en het zuidelijke klanksysteem gaat bij Lathen, ten oosten van Ter Apel, over de Eems. De kustdialekten hebben met hun zeven „lange” klinkerfonemen een eenvoudiger klanksysteem dan het zuiden met zijn tien „lange” klinkerfonemen. De Oostfriesse dialektliteratuur werd de avond van de tweede dag behandeld door Moritz Jahn, die ook voordroeg uit eigen werk. Hij gaf echter geen volledig chronologisch overzicht, maar beperkte zich hoofdzakelijk tot de negentiende-eeuwse pioniers Fooke Hoissen Müller en Enno Hektor.

Vervolgens kwamen de meer zuidelijke dialekten aan de beurt: H. Entjes uit Zwolle behandelde de vokaalfonemen van Twente en omgeving, dr. A. Rakers uit Hesepe bij Nordhorn het fonologische systeem van het Bentheims, dat nauwelijks verschilt van het Twents. Op twee achtereenvolgende avonden kregen de Twentse en Bentheimse dialekt-literaturen de aandacht. De laatste werd besproken door A. Kreggemyer van Nordhorn, waarna de dichter Karl Sauvagerd uit eigen werk voordroeg, vooral natuurlyriek. J. Jans uit Almelo hield een lezing over de Twentse dialektliteratuur en bij wijze van toegift ook nog een over het Twentse land. Aan de hand van lichtbeelden liet hij het eigen karakter uitkomen der oude boerderijen en watermolens in Twente en de zuidelijk en oostelijk aangrenzende gebieden. Drente kwam wetenschappelijk pas op de laatste dag aan de beurt, maar op de Zondag daarvoor hadden de deelnemers al onder leiding van Naarding een autotocht gemaakt langs de romaanse kerk van Anlo en de hunnebedden, over Orvelte naar Zweelo en Aalden. Niet alleen de Nederduiters, maar ook de vele Oostnederlandse deelnemers maakten voor het eerst kennis met de geheel eigen bouwtrant en levenssfeer van deze typische oud-Drentse dorpen. Naarding heeft het gezelschap ook nog geleid naar de museumboerderij te Ruinerwold en het „scholtenhoes” te Diever, en tenslotte werd in Gieten, waar een feestavond met Drents toneel werd aangeboden, de ommekeer door het oude landschap besloten.

Naardings lezing over het Drents op de laatste dag kreeg het karakter van een syntese. De dialekten van Noorddrente sluiten aan bij het kustgebied, ook wat de typisch Gronings-Westerwolds-Oostfriesse diftongering, van *oe* tot *ou* en van *ie* tot *ai* of *ei*, betreft. Het zuidwesten rond Meppel is altijd meer op het Hollands en het Nedersticht georiënteerd geweest, terwijl het zuidoosten het beste zijn oorspronkelijk karakter heeft bewaard. Een commissie van enkele deelnemers had inmiddels de mogelijkheden van een gemeenschappelijk spellingssysteem, dat zowel voor Nederlanders als voor Duitsers aanvaardbaar was, bestudeerd, en men was het in hoofdtrekken eens geworden. Het was Naarding die deze kompromis-spelling op de laatste dag op overtuigende wijze toelichtte en ingang deed vinden. Zowel van Oostnederlandse



als van Nederduitse kant zijn concessies gedaan, omdat het onmogelijk is tegelijk bij het Nederlandse en het Hoogduitse systeem aan te sluiten. Dat men echter tot een aanvaardbaar kompromis zou kunnen komen, had aanvankelijk niemand verwacht.

Na Naardings lezing heeft G. Nijenhuis van Gieten nog een overzicht gegeven van de Drentse literatuur. Het bleek dat de uitzendingen van de R.O.N. een grote stimulans voor het literaire leven vormden. De Groningse letterkunde is met de Oostfrieze stellig al het verst ontwikkeld. Het nieuwe literaire tijdschrift in Groningen, „t Swieniegeeltje”, wil zich echter niet tot Groningen beperken, maar heeft ook een Drentse dichter in zijn redactie opgenomen. Mogelijk komt het nog zover dat ook de Oostfriezen zich aansluiten. Taalkundig ligt dit voor de hand, maar de spellingen hebben tot dusver in de weg gestaan. De moderne lyriek in Drente maakt op mij een persoonlijker indruk dan die in Twente. Speelt het voorbeeld van de Groningers en Friezen een rol?

Ter wille van de grote lijn heb ik nog niet vermeld dat op deze Groningse, Oostfrieze, Twentse en Bentheimse dagen de vier Nederduitse hoogleraren beurtelings nog een „vrij” onderwerp van hun keuze hebben behandeld. Prof. Niekerken wees op de invloed van het Nederduits op het Hoogduits, o.a. via het Bühnendeutsch. Prof. Foerste besprak aan de hand van nieuwe gegevens het verband tussen de Middelnederlandse Reinaert en de Middelnederduitse Reinke de Vos. Prof. Cordes gaf een uitvoerig overzicht van de Oudsaksische dialecten en hun verhouding tot het Noordzeegermaans, zoals men het Ingvaeoons nu vaak noemt. Prof. Wesche wees op het grote belang van de archeologie en de kennis van bodemgesteldheid en plantengroei voor de naamkunde. Naardings voordracht heeft van dit laatste ook nog menig voorbeeld gegeven.

De laatste avond bood de „Grunneger Sproak” in „Stad” de deelnemers een feestavond aan met zang en toneel. Zo bood het symposion niet alleen gelegenheid tot theoretische dialectstudie, maar ook tot kennismaking met de praktijk der streektaalcultuur. Het initiatief van prof. Heeroma is zeer vruchtbaar gebleken en het is te hopen dat volgend jaar dit inspirerende interregionale contact weer kan worden opgenomen. Waarschijnlijk zal dan de universiteit van Munster als gastvrouw optreden.

H. T. J. MIEDEMA